

Theodor Kallifatides: Ett begravningsstal

Talare

Theodor Kallifatides
Författare

Datum

23 april 2010

Omständigheter

Utgiven i "Citizen Schein" 2010

Det har blivit mycket sagt om Harry Schein. Det kommer att sägas mer, men den som mest har talat om honom är han själv genom sina böcker, artiklar och krönikor. Harry Schein var en lysande skribent. Inte bara för att han skrev intelligent och inte så sällan klokt, utan mer i bokstavlig mening. Hans språk lyser, men det glöder inte. Det glänser men det förbländar inte. Det strålar men det bränner inte. För att förstå detta måste man ta hänsyn till vissa omständigheter. Det är sant att Harry Schein bara var fjorton år, när han av sin judiska mor skickades till Sverige för att undgå den dödliga faran av den framväxande nazismen och antisemitismen. Fjortonåringar på den tiden var inte som dagens dito. Han hade redan läst latin i tre år, grekiska och spelat piano sedan länge. Visserligen drömde han om att bli fotbollsspelare, det gjorde de flesta pojkarna i Wien just då, eftersom den österrikiska fotbollen dominerade arenorna med sin elegans, effektivitet och skönhet. När jag ville få honom på gott humör började jag alltid tala om Matthias Sindelar, den ojämförlige centerforwarden i det österrikiska landslaget. Det kan alltså hända att han drömde om att bli fotbollsspelare, men i hans välbärgade hem i Wien umgicks intellektuella, konstnärer och politiker. Hans far var en övertygad anhängare av socialdemokratiska idéer. Det var en explosiv tid. En gyllene parentes i det moderna Europa. Stora författare som Arthur Schnitzler och Robert Musil öppnade portarna till erotikens och maktens världar, filosofer som Ludwig Wittgenstein och Rudolf Carnap satte nyckeln i språkets lås och vred om den ett par varv, Karl Popper förberedde uppgörelsen med det öppna samhällets fiender, ekonomer som Friedrich von Hayek och Joseph Schumpeter tog upp kampen med Karl Marx. Det var helt enkelt inte bara i fotboll som Österrike hade ett wunderteam. Harry Schein tog intryck av allt detta, det var omöjligt att inte göra det med hans brådmogna intelligens och skärpa. Det var med andra ord

inte vilken fjortonårig pojke som helst som kom till den småländska gården. Endast fyra år senare skrev han på oklanderlig svenska en lång och ytterst anmärkningsvärd analys av världssituationen som han skickade till några tidningar utan att få den antagen. Ett par vänner fick senare som en kolossal ynnest tillfälle att läsa den, eftersom Harry inte tyckte om att tala om gamlasaker. Just detta är den andra omständighet som får hans språk att lysa. Modersmålet var tyska, men han hade bestämt sig att glömma det. I vuxen ålder klagade han ofta på hur dålig hans tyska var. När jag sade till honom att jag skulle börja läsa tyska, frågade han bara: Varför det? Han valde att skriva på ett språk som inte var hans. Det stod mellan honom och tingen, mellan honom och världen. Det hindrade honom att se och att förstå. Därför var han tvungen att i sitt skrivande söka sig till klarhet och entydighet. När han var som bäst var hans svenska genomskinlig. Man underskattar fördelen med att skriva på ett främmande språk. Man är tvungen att veta vad man vill säga och man måste ha något att säga. Har man inget att säga, säger man det bäst på modersmålet. Det är en av språkets vanligaste funktioner: att dölja och att förvanska, att resa dimmor och falska speglingar.

Harry Schein älskade ljuset, det äkta ljuset. Han solade envetet inte bara sin smidiga kropp – ännu i hög ålder kunde han föra en cigarett till munnen med tårna – han solade också sitt intellekt i förnuftets klara sol. Det var arvet från Österrike. I allt väsentligt fortsatte han att tänka i samma banor hela livet. Även detta bidrog till hans unika stilistiska briljans liksom den tidiga präglingen av latinets exakthet och ekonomi i uttrycket. Han skrev aldrig för långt och han klagade ibland på att han saknade idéer, men i min erfarenhet är det baradumbommar som inte saknar idéer. Förnuftet har inte många stilistiska vapen. I princip bara ett – ironin. Problemet är att ironin bara fungerar inom ramen för vissa antaganden, nämligen att vissa saker helt enkelt inte kan hända. Dessvärre fick han upptäcka att detta inte längre var fallet. Plötsligt var allt möjligt och i en sådan värld mister ironin sin udd. En gång skrev han en krönika om en av sina vänner. I den svartmålade han sin vänså gott han kunde i det ironiska syftet att försvara honom. Samma dag bröt hans telefonsvarare ihop av alla kända och okända människor som hade ringt för att tacka honom för att ha avslöjat vilken skurk hans vän var. Ironin var förfelad. Samförståndet var inte längre för handen. I fortsättningen skulle han försöka skriva berövad sin lekfullhet. Det blev svårare och svårare och slutligen tystnade han. Harry Schein tyckte inte om att korsa sina spår. Ändå behöll han dem hela livet. Sista dagen han levde talade han plötsligt tyska. Hans absolut sista ord till mig, några

timmar innan han gav sig iväg, var: ”Vielen Dank für Deinen Besuch.” Rösten bar knappt, men leendet var lika stort som alltid. Han hade kommit hem. Det återstår för mig endast en sak att säga: Farväl Harry! Und vielen Dank für Deinen Besuch.

Taggar

2010, 2010-tal, Författare, Man, Minnestal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/theodor-kallifatides-ett-begravningstal>